

GONDOLATOK A POLGÁRI JOGI KÖZVETÍTŐI SZAKMAI KÉPZÉSRŐL ÉS TOVÁBBKÉPZÉSRŐL

MALIK ÉVA*

Bevezető gondolatok

Az alapvető jogok biztosa 2017-ben a gyermekvédelmi közvetői eljárás gyakorlati alkalmazására fókuszálva, az esetlegesen felmerülő hiányosságok, illetve problémák szintetizálását lehetővé tévő hivatalbóli, átfogó vizsgálatot indított. A vizsgálat eredményeképpen, 2018. novemberében megjelent AJB-75/2018. számú ügyben írt Jelentésében¹ megállapítja, hogy „a gyermekek védelméhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoz, hogy a közvetítők képzési rendszerében nem jelenik meg vagy csak esetleges módon jelennek meg a gyermekvédelmi jogi ismeretek a gyermekvédelmi, illetve támogatott közvetítői eljárások vonatkozásában ... fokozott szükség mutatkozik a képző-továbbképző intézmények minőségellenőrzésének, továbbá a szakmai felügyeletének kiépítésére. Aggályos, hogy jelenleg nem létezik kimeneti értékelés, kliensi értékelés, illetve utánkövetés. Ennek megteremtése a közvetítői eljárások minőségét, szakmai megbízhatóságát növelné, e módszerek magasabb ügyféli elfogadottságát erősítené.”²

Jelentésében a Biztos intézkedéseket fogalmaz meg, melyek közül több a közvetítői szakmai képzés és továbbképzés színvonalának emeléséhez köthető. Megfontolásra javasolja az emberi erőforrásokért felelős miniszter számára, hogy kezdeményezze a családjogi és gyermekvédelmi közvetítői eljárásra vonatkozó hatályos szabályozás teljes körű áttekintését, a gyámhatósági eljárásokra vonatkozó szabályok összhangjának előmozdítását és a szükséges részletszabályok kidolgozását az egységes jogalkalmazási gyakorlat megteremtése, a gyermekvédelmi közvetítői, támogatott közvetítői eljárások minél szélesebb körű alkalmazhatóságának előmozdítása érdekében. Felkéri az igazságügyi minisztert, hogy a magas színvonalú közvetítői eljárások biztosításának előmozdítása érdekében teremtse meg a közvetítőket jelenleg képző intézmények képzéseinek, valamint továbbképzéseinek minőségellenőrzését. Felkéri az emberi erőforrások miniszterét, hogy „... az egységes gyakorlat kialakítása érdekében intézkedjen egy külön gyermekvédelmi, illetve támogatott közvetítői eljárásra vonatkozó szakmai módszertani útmutató előkészítéséről, kiadásáról, valamint az útmutató elérhetőségének biztosításáról valamennyi kormányhivatal számára.”³

A téma nem csak az alapvető jogok biztosa vizsgálata miatt aktuális, hanem azért is, mert az Igazságügyi Minisztérium kezdeményezésére 2018. október 15-én Mediációs Munkabizottság alakult. A Bizottság feladata, hogy áttekintse a mediátor szakma jelenlegi helyzetét, a közvetítői törvény elfogadását követő 15 évet és

* PhD hallgató (Károli Gáspár Református Egyetem)

¹ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-75/2018. számú ügyben. 2018. november. https://www.ajbh.hu/documents/10180/2805034/Jelent%C3%A9s+a+gyermekv%C3%A9delmi+k%C3%B6zvet%C3%ADt%C5%91i+elj%C3%A1r%C3%A1sr%C3%B3l+75_2018/951d1011-e4b8-417d-52b6-d0f164f12b07?version=1.0 (2018. december 11.)

² im. 32. o.

³ im. 33-34. o. Az intézkedések felsorolása nem teljes körű.

meghatározza azokat az irányokat, amerre a szakma elindulhat.⁴

A közvetítői szakmai képzés általános szabályozása

A közvetítői tevékenység gyakorlásával kapcsolatban az egyik legalapvetőbb, ugyanakkor legvitatottabb kérdés a képzés, hiszen a közvetítőnek nem csak kognitív ismereteket kell elsajátítaniuk, hanem készségeket, képességeket is, melyek gyakorlással, tréningtechnikákkal szerezhetőek meg, illetve fejleszhetőek. A hazai polgári jogi közvetítői tevékenység szabályozásának bevezetésekor a jogalkotás szintjén vita alakult ki a közvetítői tevékenységhez szükséges képzési követelményekről. Egyrészt meghatározott tartalmú képzés biztosíthatja a közvetítői tevékenység színvonalát, másrészt a gyakorlat mielőbbi indítása járul hozzá ahhoz, hogy a jogintézményt, gyakorlati hasznát széles körben megismerhessék; a gyakorlatot hatásvizsgálatokkal követve a szabályozást szükség szerint módosítani lehet. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) első változata, a vita eredményeként, bár tartalmazta a továbbképzésre vonatkozó fejezetcímet,⁵ kifejezett közvetítői képzési, továbbképzési követelményt nem tartalmazott. Ezt a megoldást sok kritika érte, ugyanakkor rövid idő elteltével látható, érzékelhető esetszám⁶ mellett magas eredményességi mutatókkal el tudott indulni a közvetítői tevékenység. 2005. november 1.-től a fejezetcímből is eltűnik a továbbképzésben való részvételi kötelezettség, mely csak a 2010. január 1-től hatályos jogszabályban bukkan fel újra, most már tartalommal megtöltve, illetve a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről szóló 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelettel (a továbbiakban: KépzésR.) kiegészítve. Mára az a kompromisszumos megoldás alakult ki, hogy a közvetítői tevékenység megkezdéséhez egy nagyon rövid idejű (60 óra plusz gyakorlat) képzés elvégzése szükséges, ezzel azonban nem ér véget a képzési követelmények teljesítése: továbbképzési kötelezettség terheli a közvetítőket.⁷

A KépzésR. elméleti és gyakorlati részből álló alapképzést ír elő. Az elméleti képzésnek legalább 60 órának kell lennie és a következő ismereti és készségelemeket kell magában foglalnia: konfliktuselméleti alapismeretek és készségek, tárgyalási alapismeretek és készségek, közvetítői technikai, módszertani ismeretek és készségek, folyamatvezetési, dinamikai ismeretek és készségek, kérdezőtechnikai ismeretek és készségek, különféle konfliktus-szintekhez illeszkedő közvetítői technikai ismeretek és készségek, problémás szereplők kezelésével kapcsolatos közvetítői technikai ismeretek és készségek, pszichológiai ismeretek és készségek, valamint a közvetítői tevékenységre vonatkozó jogszabályi ismeretek.

A képzés gyakorlati része során a gyakorlatszerzést - legalább egy befejezett, teljes közvetítői ügy vonatkozásában - a következő módzatok valamelyikével kell

⁴ <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/megalakult-a-mediacios-munkabizottsag> (2018. december 11.)

⁵ A közvetítői továbbképzésben való részvételi, adatváltozás bejelentési, nyilvántartási és adatszolgáltatási kötelezettsége.

⁶ 2003: 708, 2004: 1144, 2005:1497, 2006:1869, 2007:2879, 2008:2641, 2009:2946. Forrás: közvetítői névjegyzék. Az adatot az Igazságügyi Minisztérium szolgáltatta.

⁷ Gyengéné Nagy Márta, Kőrös András (szerk): *A bírósági közvetítésről – Mindenkinék. Kézikönyv a jogviták békés rendezéséhez.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2016. 79-83. o.

biztosítani: szimulált esetgyakorlat,⁸ mentorált esetgyakorlat,⁹ esetmegbeszélő csoportban való részvétel, esettanulmány készítése vagy módszer specifikus szupervízió¹⁰. A képzések módszertani szempontból széles palettát mutatnak fel a tréning jellegű, nagyon sok gyakorlatra, esetjátékra épülő képzésektől a szakirodalmat, kutatásokat feldolgozó képzésekig. A képző intézményeknek lehetőségük van, hogy szakmai képzésüket és továbbképzésüket regisztráltassák. A regisztrált szakmai képzések és továbbképzések listája elérhető a kormányzati portálon:

http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/download/e/39/d1000/20170705%20kozvetitoi_szakmai_kepzések_tovabbképzések_listaja.pdf. 2018. december 10.-én 29 képző intézmény regisztrált képzése, illetve továbbképzése szerepelt az Igazságügyi Minisztérium honlapján.¹¹ A képzések 60-70-80-90-120 órák (két félévesek), de akár 4 féléves képzéssel is találkozhatunk. A képzőintézmények között egyaránt megtalálhatók felsőoktatási intézmények, gazdasági társaságok és civil szervezetek. A felsőoktatási intézményekben jellemzően szakirányú továbbképzési szak keretében történik a közvetítés oktatása. A 2018. évi felvételi eljárásban meghirdetett szakmai szakirányú továbbképzési szakok (forrás: felvi.hu):

Képzés megnevezése	Végzettség	Tudományterület	Képző intézmény
általános és családjogi mediáció (közvetítés)	általános és családjogi mediátor	bölcsészettudomány	DE-GYFK
általános és családjogi mediáció (közvetítés)	általános és családjogi mediátor	bölcsészettudomány	ELTE-PPK
általános és igazságügyi mediátor (közvetítő)	általános és igazságügyi mediátor (közvetítő)	jogi	ME-ÁJK
általános és igazságügyi mediátor (közvetítő)	általános és igazságügyi mediátor (közvetítő)	jogi	SZTE-ÁJK
általános mediáció (közvetítés)	általános mediátor	gazdaságtudományok	PPKE-BTK
mediátor	mediátor (közvetítő)	jogi	PTE-ÁJK
mediáció a segítő szakmában	polgári ügyek mediátora	társadalomtudomány	WJLF
mediátor - alternatív vitarendezés	mediátor, alternatív vitarendező	társadalomtudomány	METU-HFTGK

Az Oktatási Hivatalnál nyilvántartásba vett, további szakmai szakirányú továbbképzési szakok:

⁸ A szimulált esetgyakorlat célja egy megtörtént közvetítői ügy rekonstruálása, ennek során a közvetítő és a felek szerepének kiértékelése a képzés során szervezett csoport oktatójának és tagjainak részvételével. KépzésR. 4. § (2) bek.

⁹ A mentorált esetgyakorlat során egy valós közvetítői eljárás tényleges lefolytatására kerül sor. A közvetítői eljárás lefolytatása, valamint a közvetítő és a felek szerepének kiértékelése folyamatos oktatói irányítás mellett valósul meg. KépzésR. 4. § (3) bek.

¹⁰ A módszerspecifikus szupervízió oktató irányításával megvalósuló gyakorlatszerzési módozat, mely egy megtörtént közvetítői ügy elemzésére, az annak során történt hibák és legjobb módszerek feltárására szolgál, csoportos vagy konzultációs formában. A módszerspecifikus szupervízió során kizárólag az alkalmazott módszerek helyessége, és nem a közvetítés tartalma, eredménye alapján történik meg a közvetítői ügy vizsgálata. KépzésR. 4. § (4) bek.

¹¹ http://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/download/f/20/52000/kepzo_int_frissített_adatok_181024.pdf (2018. december 11.)

alternatív vitarendezés, mediáció a gazdaság világában FF/1044-3/2014.	alternatív vitarendezési szaktanácsadó a gazdaságban, mediátor	társadalomtudomány	BKF
közösségi és családi mediáció FNYF/456-3/2018.	közösségi és családi mediátor ¹²	társadalomtudomány	SE
alternatív vitarendező, közvetítő szakjogász FNYF/50-2/2018.	alternatív vitarendező, közvetítő szakjogász	jogi	SZE
alapszintű gazdasági és munkaügyi mediátor (közvetítő) FF/196-4/2012.	gazdasági és munkaügyi mediátor (közvetítő)	gazdaságtudományok	SZIE
közvetítés (mediáció) OH-FHF/1182-3/2008.	közvetítő (mediátor)	bölcsészettudomány	TSF
közszolgálati mediátor (közvetítő) FF/1418-2/2012.	közszolgálati mediátor (közvetítő)	államtudományi	NKE

További, a megnevezésében mediáció/mediátor szót tartalmazó képzéseket is nyilván tart az Oktatási Hivatal, melyek azonban nem közvetítői szakmai képzések:

Egyéb képzés megnevezése	Végzettség	Tudományterület	Képző intézmény
múzeumi mediáció és menedzsment	múzeumi mediátor	bölcsészettudomány	KJF
vallásismeret	interkulturális mediátor	bölcsészettudomány	SZTE
vizuális mediátor, iskolai designer	vizuális mediátor, iskolai designer	bölcsészettudomány	SZIE és PTE-MIK

A fentiekből látszik, hogy a közvetítés multidiszciplináris tevékenység, jelenleg többféle tudományterületű besorolással, melyet bárki végezhet, akiben megvan a képesség és megszerzi a szükséges tudást.¹³ Az is látható, hogy a szakmai képzések többféle megnevezése megnevezhető a képzés, illetve a képzés mögött lévő tartalom azonosítását.

A közvetítő továbbképzési kötelezettsége

A Kvtv. 12/A. § (1) bekezdése alapján a közvetítői tevékenység megfelelő szakmai színvonalának biztosítása érdekében - a megszerzett ismeretek és készségek folyamatos szinten tartása, fejlesztése céljából - a természetes személyt továbbképzésben történő részvételi kötelezettség terheli. E kötelezettség alól a miniszter rendeletben mentességet állapíthat meg arra az esetre, ha a közvetítő meghatározott jogviszonyban rendszeresen végez közvetítői tevékenységet, vagy a

¹² A Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közszolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet a 2018/2019-es tanévben Közösségi és családi mediáció szakirányú továbbképzést szervezett az EFOP-3.4.3-16-2016-00007 sz. pályázat keretében. <http://mental.semmelweis.hu/hu/kepzes-bemutatasa-mediacio> (2018. december 11.)

¹³ A bírósági közvetítésről – Mindenkinék. 28.

közvetítői szakmai képzésekben meghatározott óraszámában oktatóként vesz részt. Jelenleg mentességet nem ad a miniszter, ugyanakkor a hatályos jogszabályok lehetőséget adnak az oktatói munka beszámítására.

A továbbképzés ötéves időtartamú, egymást folyamatosan követő továbbképzési időszakokban történik. Az első továbbképzési időszak kezdete a továbbképzésre kötelezett névjegyzékbe vételének a napja. A továbbképzési kötelezettség továbbképzési kreditpontok megszerzésével teljesíthető. A közvetítőnek egy továbbképzési időszak folyamán 50 továbbképzési kreditpontot kell elérnie úgy, hogy legalább kétféle továbbképzési formát teljesít. Egy továbbképzési forma elvégzéséért 10 kreditpont jár. Továbbképzési formák a miniszter rendeletében meghatározott, a továbbképzési kötelezettség teljesítéseként elismert képzések (mely lehet elméleti vagy gyakorlati képzési modul), közvetítői eljárás lefolytatása a képzést szervező intézmény oktatójával együtt, illetve részvétel közvetítői tárgyú szakmai konferencián. A hatályos jogszabály alapján legfeljebb három szakmai konferencia¹⁴ számítható be a továbbképzési kötelezettség teljesítésébe. A közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről a 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelet rendelkezik, melyet – eljárási szabályokkal – kiegészít a közvetítői névjegyzék vezetéséről szóló 417/2017. (XII. 19.) Korm. rendelet.

I. Speciális szabályozás

a. Gyermek- és családovédelem a gyámhatóság eljárásaiban

Az általános közvetítői eljárás mellett a gyámhatóság is kezdeményezheti vagy a gyermek érdekében elrendelheti a konfliktus – a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint lefolytatott – közvetítői eljárás vagy támogatott közvetítői eljárás keretében történő rendezését a gyermek és hozzátartozói közötti kapcsolattartás szabályozása vagy annak végrehajtása iránti eljárásban felmerült konfliktusok megoldására.¹⁵ A területi gyermekvédelmi szakszolgálat a Ptk. 4:177. §-a szerinti, a gyámhatósági eljárásban a családjában élő vagy a nevelésbe vett gyermek érdekében tekintettel elrendelt vagy a szülők kérelmére biztosított közvetítői eljárás esetén – a szülők egymással, illetve a gyermekkel való megfelelő együttműködésének kialakítása érdekében – közvetítőt biztosít. A közvetítő a területi gyermekvédelmi szakszolgálat, a gyámhatóság vagy a gyermekjóléti szolgálat, a gyermekjóléti központ székhelyén támogatott közvetítői eljárás keretében nyújt szolgáltatást az érintett szülő és gyermek számára.¹⁶

A gyermekvédelmi közvetítői eljárásra *kiegészítő, speciális eljárási szabályok* is vonatkoznak, melynek jogszabályi keretét a Kvtv. mellett az 1997. évi XXXI. törvény, a 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet (továbbiakban: Gyer.) és a 390/2017. (XII. 13.)

¹⁴ Közvetítői tárgyú szakmai konferenciaként olyan konferencia vehető figyelembe, amelyen legalább három előadás tárgya a polgári vagy közigazgatási jogi közvetítés. A továbbképzési kötelezettség teljesítéséhez legfeljebb három szakmai konferencia vehető figyelembe. KépzésR. 7. § (3) bek.

¹⁵ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 132. §. (6) bekezdés. A közvetítői eljárást a gyámhatósági eljárásról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet 30/A § szabályozza.

¹⁶ i.m. 62/E. §.

Korm. rendelet – korábban a 25/2009. (XI.13.) SZMM rendelet – adják. A Gyer. 30/A. § (1) bekezdése szerint *a közvetítói tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény szerinti közvetítói eljárást a kapcsolattartás rendezésével, a kapcsolattartás végrehajtásával és a szülői felügyeleti jog gyakorlásával összefüggésben a gyámhatóság a felek együttes kérelmére vagy hivatalból rendeli el.* A szabályozást kiegészíti a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet, melyben a támogatott közvetítói eljárásban nyújtott szolgáltatásról szóló 154. § mellett a rendelet 2. számú mellékletében a közvetítói tevékenység végzéséhez szükséges képesítési előírásokról rendelkezik, a következőképpen: „mediátor képesítéssel rendelkező: jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus – kivéve hittanár, hittanár – szakképzettség, pszichológus, mentálhigiénés szakképzettség vagy mediátor képesítéssel és gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező: védőnő, teológus, hittanár, hittanár, okleveles pasztorális tanácsadó/ okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember. Látható, hogy az NM rendelet képesítési követelménye eltér – szűkebb – a Kvtv. képesítési követelményeitől.

A Gyer. 30/B. § (6) bekezdése alapján a közvetítő a korlátozottan cselekvőképes gyermeket a felek kérelmére vagy a gyámhivatal javaslatára – a gyermeknek az őt érintő döntések előkészítése során történő véleménynyilvánítása céljából – bevonhatja a közvetítói eljárásba, feltéve, hogy ez a gyermek számára nem jelent túl nagy megterhelést, valamint érzelmi fejlődését a felek által elmondottak, illetve a felek magatartása várhatóan nem veszélyezteti.

A Gyer. 30/A. §. (4) bekezdése értelmében a *gyermekvédelmi közvetítói eljárás* során a felek választása alapján az *Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékbe* – melyet Budapest Főváros Kormányhivatala vezet – vagy a *közvetítói névjegyzékbe* felvett közvetítő nyújt közvetítói szolgáltatást a felek számára. Az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzék gyermekvédelmi közvetítés (mediáció) szakterületének képesítési követelménye eltér – szűkítő jellegűen – az általános szabályozástól. Elfogadható szakképesítésként határozza meg a jogszabály¹⁷ a szociális továbbképzések rendszerében e témában minősített program trénerét, illetve a programon kiképzett személyt, a felsőfokú intézménynél szakirányú továbbképzés keretében, mediátor/közvetítő szakirányon szerzett oklevelet. Kiképzettnek tekintendő az a személy is, aki olyan programon szerzett tanúsítványt, amelyet 2003. április 11-e előtt minősítettek. Elfogadható vezetőképzés/szakvizsga: szociális ágazati alap vezetőképzés alapozó képzése, szociális szakvizsga, jogi szakvizsga, közigazgatási szakvizsga, orvosi szakképesítéssel megszerezhető szakirányú szakképesítés, pedagógus-szakvizsga, szakpszichológusi szakvizsga. Elfogadható szakmai gyakorlat: a gyermekvédelem, illetve a szociális ellátás területén szerzett 5 éves gyakorlat, ezen belül 3 éves, a konfliktuskezelésben vagy a konfliktuskezelési technika tanítása során szerzett szakmai gyakorlat. A szakértő továbbképzési kötelezettsége eltér az általános szabályozástól: a szakértő a névjegyzékbe vételét követő egy éven belül egy alkalommal 6 óra időtartamú jelenléti felkészítő képzésen köteles részt venni, majd

¹⁷ 2. melléklet a 390/2017. (XII. 13.) Korm. rendelethez, 13. Gyermekvédelmi közvetítés (mediáció) szakterület.

ötévenként legalább két alkalommal 6 óra időtartamú jelenléti továbbképzésen köteles részt venni.¹⁸ Budapest Főváros Kormányhivatala által vezetett névjegyzékben¹⁹ jelenleg kilenc fő szakértő szerepel konfliktuskezelés és gyermekvédelmi közvetítés (mediáció) szakterületeken, melyből a névjegyzék alapján hat fő rendelkezik közvetítői képesítéssel.

Közvetítői eljárás a határon átnyúló jogvitákban

Külön érdemes említeni a határon átnyúló jogvitákat, hiszen a határokon átnyúló közvetítésnek számos sajátossága van. A határokon átnyúló közvetítésnek két fő alkalmazási területe van:

- a külföldi elemet tartalmazó családjogi perek, valamint a
- jogellenes gyermekelviteli eljárások (visszaviteli nemperes eljárások).²⁰

A szülői magatartást befolyásolják a kulturális, történelmi és jogi szokások, hagyományok, melyet a közvetítőnek figyelembe kell vennie és tisztelnie kell. Harkness és Super (1992) kifejlesztették a "szülői etnотеória" kifejezést, hogy segítsenek megmagyarázni a szülői viselkedés kulturális különbségeit. A szülői etnikumok olyan, egy kulturális csoport által osztott kollektív hitek a gyermekek fejlődésével és viselkedésével kapcsolatban, melyek tartalmazzák a gyermekek kognitív, szociális és érzelmi fejlődésére vonatkozó elvárásokat. Ezek az elvárások a szülők közösségükön vagy referenciacsoportjukon belüli kulturális tapasztalataikból származnak és tükrözik a gyermekek fejlődésével és a gyermekek azon jellemzőivel kapcsolatos kulturális meggyőződését, amelyet a gyermekközösség, amelyben a gyermek nevelkedik, fontosnak tart (pl. mely életkorban mennyire vonják be a gyermeket a házimunkába, vagy esetleg más tevékenység preferált).

Magyarországon jelenleg nincs speciális adatbázis, illetve képzés, mely kifejezetten határon átnyúló, jogellenes gyermekelviteli ügyekre specializálná a közvetítőket. Az alapvető jogok biztosja az AJB-1299/2018. számú ügyben készült Jelentésében megállapítja, hogy vizsgálatának egyik jellemző tapasztalata az volt, hogy minden megkérdezett szerv lényegesnek tartotta volna a közvetítői eljárás alkalmazását, azonban a jogszabályi lehetőség és hatékonyság ellenére mégis minimális a közvetítés igénybevétele. „Aggodalomra adhat okot – állapítja meg a Biztos – a rendelkezésre álló szakemberek elérhetőségének hiánya: jelenleg Magyarországon csupán egyetlen jogellenes gyermekelviteli ügyekre szakosodott közvetítő van és még az ő tevékenységét is kevesen ismerik.”²¹ A bírósági közvetítésről – Mindenkinék c. könyv szerzői szintén speciális képzések tartását javasolják bírák részére a nemzetközi családi közvetítés tárgykörében (törvényi háttér, a közvetítés speciális szabályai).

A központi hatóság (Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Magánjogi

¹⁸ Az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékről és az Országos Szociálpolitikai Szakértői Névjegyzékről szóló 390/2017. (XII. 13.) Korm. rendelet, 9. §.

¹⁹

<http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/c5/e4000/Orsz%C3%A1gos%20Gyermekv%C3%A9delmi%20Szak%C3%A9rt%C5%91i%20N%C3%A9vjegyz%C3%A9k20181122.pdf> (2018. december 11.)

²⁰ A bírósági közvetítésről – Mindenkinék. 140-151.

²¹ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-1299/2018. számú ügyben. 2018. február. 30.

Főosztály) rendelkezésére álló statisztikákból egyértelműen megállapítható, hogy a jogellenes gyermekelviteli ügyek száma évről évre folyamatosan emelkedik.²²

A Nemzetközi Szociális Szolgálat (ISS) 2010-ben indította el nemzetközi családi mediáció elnevezésű programját, mely kézikönyvvel, többnyelvű, ország-információkat tartalmazó honlappal és a nemzetközi családi közvetítói eljárásban alkalmazandó 10 alapelvet tartalmazó chartával segíti a közvetítói eljárás sikeres lebonyolítását.²³ Magyarországról jelenleg nem tartalmaz ország információt a honlap.

A 2012-ben alapított, mára már több mint 125 tagot számláló Cross-border Family Mediators (CBFM) 50 órás képzéssel segíti a családjogi mediátorokat, hogy a jogellenes gyermekelviteli és gyermek-elhelyezési ügyekben hatékonyan tudják ellátni a speciális közvetítói munkát. A hálózat és tagjai által támogatott és alkalmazott közvetítói modell a 2007-es Wroclawi Nyilatkozaton alapul. A közvetítést két speciálisan képzett közvetítő végzi, rendszerint egy férfi és egy nő, az egyik jogi, a másik pszichoszociális végzettséggel, akik együtt tükrözik a vitában álló szülők kulturális és nyelvi háttérét is. A tapasztalatok azt mutatják, hogy amikor a társ-közvetítők tükrözik a pár kulturális háttérét és beszélnek a nyelvüket, a szülők „megértettebbnek” érzik magukat és valószínűbb, hogy megoldást találnak problémájukra. A jogellenes gyermekelviteli közvetítói eljárás további követelménye a közvetítők azon képessége és hajlandósága, hogy az ügyeket rövid határidőre vállalják és vállalják, hogy egy másik városba vagy országba utazzanak.²⁴

b. Közvetítés az egészségügyben

Az egészségügyi közvetítói eljárást²⁵ a 2000. évi CXVI. törvény és a 4/2001. (II.20.) EüM-IM rendelet szabályozza.²⁶ Az egészségügyi közvetítés is az önkéntességen és a titoktartáson alapul, szabályozása azonban mind az eljárás folyamatában, mind a jogkövetkezményekben több ponton különbözik az általános eljárástól.²⁷

Az egészségügyi közvetítói eljárással kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 4/2001. (II.20.) EüM-IM rendelet 3. § (1) bekezdése alapján a közvetítőnek legalább 25 órás közvetítói alapképzésen, majd az alapképzést követő évben, és ezt követően 5 évenként további 25 órás továbbképzésen kell részt vennie. Az alap- és a továbbképző tanfolyam elvégzése után a képzésben részt vevő személyek záróvizsgát tesznek, amelynek során számot adnak arról, hogy a 2. számú melléklet

²² i.m. 6. o.

²³ <http://www.iss-ssi.org/index.php/en/what-we-do-en/mediation-en> (2018. március 4.)

²⁴ <http://crossbordermediator.eu/mediationmodel> (2018. december 11.)

²⁵ A felhatalmazás az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 34. §-án alapul.

²⁶ Melyek megalkotását az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény tette lehetővé.

²⁷ Az eljárás lebonyolításának feladatait a szabályozás a területi igazságügyi szakértői kamarákhoz telepítette. Az eljárásban – a felek eltérő megállapodása híján – egészségügyi közvetítő tanács jár el és észrevételezési joga van a szolgáltató biztosítójának, stb. Az egyezség a biztosítóval szemben azonban csak akkor hatályos, ha azt a biztosító részben vagy egészben tudomásul vette. Előnye, hogy a beteg az első üléstől számított négy hónapon belül hozzájuthat a kártérítés összegéhez. Bővebben: Dr. Decastello Alice: *Mediáció az egészségügyben*. Budapest, HVG-ORAC. 2010.

B) pontjában foglalt szakmai követelményeknek eleget tesznek. Az (1) bekezdésben foglalt egészségügyi közvetítói tanfolyam szervezésére és vizsgáztatásra irányuló tevékenységet csak előzetes engedély birtokában lehet folytatni. Az engedélyt az Egészségügyi Minisztérium - az Igazságügyi Minisztérium egyetértésével²⁸ - annak adja meg, aki igazolja, hogy az általa szervezett tanfolyam tananyaga megfelel a 2. számú melléklet A) pontjában foglaltaknak, valamint hogy a tanfolyamon oktató személyek szervezett közvetítói képzésben már részt vettek, erről igazolással rendelkeznek, és e területen gyakorlatot szereztek. A továbbképző tanfolyam célja, hogy az alaptanfolyamon elsajátított ismereteknek a gyakorlatban történő hasznosítását elősegítse.

A tanfolyamot végzett személyekkel szembeni szakmai követelmények: a közvetítő

1. jártas a konfliktus megelőzésében, kezelésében, békítő és egyezséget elősegítő eljárásokban;
2. átlátja az egészségügy rendszerét, az egészségügyi szolgáltatók működési elveit, tájékozott az egészségügyi jogban;
3. jogi és etikai ismeretei alapján érti mind a betegek, mind a szolgáltatók érdekeit, és eljárása során pártatlan;
4. elfogadja, alkalmazza a titoktartási kötelezettséget;
5. tevékenységét írásban szakszerűen dokumentálja és értékeli, feladata ellátása érdekében folyamatosan továbbképzzi magát.

Bár a törvény hatálybalépése óta több mint tíz év telt el, az egészségügyi szolgáltatók és a betegek közötti jogvitákban a közvetítói eljárás nem nyert teret. A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarán belül gyakorlatilag nincs lefolytatott egészségügyi közvetítói eljárás.²⁹ Decastello Alice az egészségügyi közvetítő eljárás sikertelenségének okait elsősorban abban látja, hogy az egészségügyi szolgáltatók vonakodnak a felelősségüket elismerni és a biztosítók sem preferálják a közvetítói eljárást a peres eljárással szemben.³⁰ Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egészségügyben nincs alternatív vitarendezés: a szolgáltatók azonban a peren kívüli egyezséget preferálják a közvetítói eljáráshoz képest.

Az egészségügyi szolgáltatásokkal összefüggő sérelmek, konfliktusok esetén igénybe vehető alternatív utakat vizsgálja disszertációjában dr. Zákány Judit.³¹ Értekezésében ő is arra a következtetésre jutott, hogy az egészségügyi szolgáltatások terén elérhető alternatív lehetőségek (pl.: egészségügyi közvetítói eljárás, bírósági közvetítés, békéltető testületek eljárása) kihasználtsága csekély, melynek egyik fő okát abban látja, hogy „az alternatív jogvédelmi utak jelenleg áttekinthetetlen rendszert alkotnak, nem kellően ismertek a lehetőségek.” A másik probléma a gyakorlati működés vizsgálata során feltárt számos működési anomália. Az

²⁸ Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 7/2014. (XI.14.) IM utasítás 2. függelék 1.4.1.2. 2. m) pontja alapján az Igazságügyi Felügyeleti Főosztály egyetértési jogot gyakorol az egészségügyi közvetítói tanfolyam szervezésére és vizsgáztatásra irányuló tevékenység engedélyezése során.

²⁹ Köszönöm a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarának az adatszolgáltatást.

³⁰ Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): *A mediáció. Közvetítói eljárások*. Budapest, HVG-Orac, 2012. 261-262. o.

³¹ Dr. Zákány Judit: *Felelősségi viszonyok és konfliktuskezelési lehetőségek az egészségügyi szolgáltatások területén nemzetközi összehasonlítás tükrében*. Doktori (PhD) értekezés, 2014.

alternatív konfliktuskezelési és kompenzációs utak rendszerére vonatkozóan több javaslatot is megfogalmaz:³² a betegjogi képviselők számának növelésén és a hatékonyabb intézményi panaszkezelésre tett javaslaton túl önálló, egészségügyi panaszokra szakosodott ombudsman kinevezését – melyre jól működő új-zélandi és angliai³³ példát hoz –, valamint javasolja a közvetítői eljárás átalakítását. Megfelelő megoldásnak azt tartaná, ha a jelenlegi egészségügyi közvetítői eljárást korrigálnák a békéltető testületi eljárás néhány szabályával, az eljárás költségeinek minimalizálása mellett.

c. Hatósági közvetítés

Szektor-specifikus eljárási szabályok vonatkoznak a hatósági közvetítésre is, mely igénybe vehető mind a hatóság és az ügyfél, valamint az ellenérdekű ügyfelek közötti vita rendezése érdekében.

A hatósági közvetítő intézményét a Ket.³⁴ vezette be, eredetileg nagyszámú ügyfelet érintő eljárásokra, melyet kiegészített a hatósági közvetítőkről szóló 179/2005. (IX. 9.) Korm. rendelet. A szabályozás a nagyszámú ügyfélhez igazodott: számos ponton eltér az általános közvetítői eljárástól,³⁵ például az információ áramlása aszimmetrikus³⁶ (a hatósági közvetítő *tájékoztatja az ügyfeleket* az ügyben irányadó jogszabályok rendelkezéseiről, az anyagi jogi és eljárásjogi jogszabályokban meghatározott jogaikról; a *hatóság rendelkezésére bocsátja az ügyfelektől beérkezett, az eljárás tárgyára vonatkozó észrevételeket*). Bár a hatósági közvetítés lehetősége 2009. október 1-étől kibővült, a szabályozás ezt nem követte, a közvetítő tevékenysége, feladatai változatlanok maradtak, melyek így kevésbé tették vonzóvá a hatósági közvetítést. A hatósági közvetítőkről szóló 179/2005. (IX. 9.) Korm. rendelet 2005-ben korszerűnek számított (ebben az időszakban ugyan már hatályban volt a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény, de kifejezett képzési, továbbképzési követelményt nem tartalmazott, szemben a Korm. rendelettel), melyet a 185/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet aktualizált. A tevékenység speciális szaktudáshoz (hatósági közvetítői vizsga vagy közigazgatási szakvizsga vagy azzal egyenértékű végzettség) kötött; a tevékenység végzésének feltételei 2005. óta változatlanok. A hatósági közvetítés szabályait az Ákr. (mint eljárásjogi kódex) már nem tartalmazza; a 185/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet bővült ki és vette át a korábban a Ket.-ben szabályozott elemeket, érdemi változtatás nélkül. Bár a jogintézményt időről időre aktualizálták, mára a szabályozás nem tölti be a kívánt funkciót.

Kérdésként merülhet fel – látva, hogy a jogintézmény nem terjedt el –, hogy mi szükség van a hatósági közvetítésre, mikor a közigazgatási perrendtartásunk 2018. január elsejétől lehetővé teszi a bírósági közvetítés alkalmazását közigazgatási perben is?

³² i.m. 266-278. o.

³³ Angliában az egészségügyi ellátással kapcsolatos panaszokat az ombudsman általában véve vizsgálhatja és a vizsgálatot orvos-szakmai kérdésekre is kiterjesztheti. Bár kötelező erejű döntést nem hoz, akár kompenzáció kifizetésére is tehet javaslatot. Zákány, *i.m.* 271. o.

³⁴ A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény, 41. §.

³⁵ A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvényben szabályozott eljárástól.

³⁶ Bővebben: Krémer András: *Hatósági közvetítés*. In: Sáriné (szerk.), i.m. 76-79. o.

A jogtudomány és azon belül a közigazgatási jogtudomány a közigazgatás fogalmát jellemzően a közhatalmi szervek, de kivételesen magánjog által létrehozott jogalanyok olyan közhatalmi eszközök igénybevételével végzett tevékenységeként határozza meg, amelynek célja a közérdekű szükségletek kielégítése. *A közigazgatás fogalmának egyik központi eleme a közérdek; működésének célja a közérdek érvényre juttatása, melynek filozófiai alapja a közjó megteremtésének szükségessége: a közigazgatás közérdekűsége az egész közösség érdekét szolgálja.*³⁷ A korábbi, jellemzően „beavatkozó”, rendészeti feladatokat ellátó, szankcionáló közigazgatás mellett egyre jelentősebb szerepet töltenek be az ún. „szolgáltató közigazgatás” intézményei.³⁸ Kovács Éva Margit és Vastag Gyula szerzőpáros közigazgatást vizsgáló nemzetközi konferenciatanulmányok alapján megállapítja, hogy „a közigazgatási feladatok ellátásában és a kormányzati döntéshozatalban egyre inkább új formák jelennek meg. A döntéshozatalban az önszabályozás és a társadalmi, kollektív szabályozás egyre inkább teret nyer. A közszolgáltatások megszervezésében megfigyelhető az érintettek széles körű bevonása. A közszolgáltatások nyújtásában az állami szervek és a civil szervek, illetve állampolgárok egyre több területen működnek együtt a közszolgáltatás megvalósítása érdekében... A pusztán piaci értékek mellett megjelennek és előtérbe kerülnek bizonyos közösségi értékek... sokkal inkább fontosabbá válik a társadalmi kontroll szerepe, a széles körű nyilvánosság, társadalmi elszámoltathatóság, átláthatóság.”³⁹ A közigazgatásban a *döntésselőkészítő szakaszban megvalósuló közvetítői eljárás* mind az állam, mind az állampolgár számára előnyös lehet; olyan megoldásokat, olyan többletet hozhat egy vitában, mely hatósági eljárásban nem lehetséges.

II. További szabályozás a közvetítői szakmai képzés területén

A bírósági közvetítők szakmai képzését és továbbképzését a Magyar Igazságügyi Akadémia keretén belül biztosítja az Országos Bírósági Hivatal.

A szabálysértési- és büntető ügyekben az Igazságügyi Minisztérium által működtetett mentori hálózat mellett, mely a gyakorlatban segít megbeszélni, kiértékelni egy-egy közvetítői eljárást, az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája is kínál közvetítői alap- és továbbképzéseket. Ha a Jogakadémia képzéseinek szakterületi megoszlását megnézzük, 2015 szeptemberétől ezen a területen végeztek a legkevesebben, mintegy 81 fő (az 5390 főből).⁴⁰ Igaz, a képzettek száma a pártfogó felügyelők számához igazodik, ezért alacsony.

Bár az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatának 2. függelékének 1.0.0.5. 1.a) pontja alapján: az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája

³⁷ Közigazgatási szakvizsga. Általános közigazgatási ismeretek. I. modul: A központi állami szervek rendszere. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2016. 131-132. o.

³⁸ Fábrián Adrián: *Vezetők és beosztottak a magyar közigazgatásban*. Dialóg Campus Kiadó, 2016. 16. o.

³⁹ Kovács Éva Margit - Vastag Gyula: Közmenedzsment: Közigazgatás-tudományi perspektívák és vizsgálati megközelítések egy konferencia tapasztalatai alapján. *PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás*, 2016/1, 126-127, 132. o.

⁴⁰ Szabó Imre: Az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó hivatásrendek szolgálatában. A Jogakadémia elmúlt kétévi képzési, továbbképzési tevékenysége. *FONTES IURIS – az Igazságügyi minisztérium szakmai folyóirata*. 2017/3. 49-52. o.

koordinációs feladatai körében továbbképzéseket szervez a közvetítők részére, sajnos, a polgári jog területén nem jelentek még meg a képzések.

Logikusan merül fel a kérdés, hogy fontos-e a közvetítő személy szakismerete az adott területen?

Strasser-Randolph szerzőpáros szerint az a feltevés, hogy fontos a közvetítő személy szakismerete adott területen, a közvetítői folyamat és a közvetítő szerepének téves felfogásából fakad. A tévedés alapja, hogy majd a közvetítő dönti el az egyes felek igazát vagy tévedését, és a mediátor adja meg a végső megoldást is. Érthető, hogy a közvetítő szerepének ez a felfogása a bíró funkciójához hasonlatos, s ennél fogva a felek nagyobb szakmai hozzáértést várnak el tőle. Ezzel a megközelítéssel azonban félreértelmezzük a közvetítő szerepét, aki sem nem bíró, sem nem döntnök, hanem facilitátor, aki abban segít a feleknek, hogy olyan egyezsége jussanak, amely mindkettőjüknek megfelel.⁴¹

III. Vajon a jelenlegi szabályozás alkalmas-e a megfelelő minőség biztosítására, a bizalom erősítésére? Hogyan alakul a szabályozás az Európai Unióban?

A közvetítői eljárás alapjait az Európai Unióban a Mediációs Irányelv⁴² adja, ugyanakkor az egyes államokban alkalmazott közvetítői eljárások között lényeges különbségek vannak. Különbségek figyelhetők meg a

- *közvetítők végzettségében, szakmai hátterükben.* Például vannak olyan államok, melyek a jogi végzettséget preferálják, míg más államokban inkább pszichológusi végzettséggel végeznek közvetítést;
- *a közvetítői szakmai képzésben és továbbképzésben.* A képzések széles skálán mozognak, a 30-40 órától a 400 órás képzésig. Vannak államok, ahol erős az elméleti képzési rész a tananyagban, míg más államok képzési rendszerre inkább a gyakorlati oktatásra helyezi a hangsúlyt;
- *közvetítői eljárás során megvitattott ügyekben.* Vannak olyan államok, ahol a viták az ügy jogi megoldására is kiterjednek, míg máshol a szakmai vitákra terjed csak ki a közvetítői eljárás;
- *a közvetítés módszereinek alkalmazásában.* A közvetítői eljárás során alkalmazott közös, illetve külön megbeszélések használatának preferálása nem csak ország, illetve kultúrafüggő, de függ az egyes közvetítői preferenciáktól is;
- *eljárás szabályozottságában.* Vannak olyan országok, mint például Nagy-Britannia, ahol az eljárás kevésbé szabályozott (pl. képesítési követelmények), míg más országok szigorúbb szabályozást alkalmaznak.⁴³

Nem hagyhatók figyelmen kívül a hatékony szabályozás kialakításakor az államok

⁴¹ Freddie Strasser – Paul Randolph: *Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai.* Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2008. 107. o.

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól.

⁴³ David Richbell: *How to Master Commercial Mediation.* Bloomsbury Professional Limited, UK, 2015. 394. o.

társadalmi – jogi - kulturális hagyományai, különbségei. Nincs egy olyan modell, mely minden államban egyforma hatékonysággal egyaránt alkalmazható lenne: az államoknak maguknak kell kialakítani a rendelkezésre álló eszközökből a leghatékonyabb módszert. Érdemes azonban a bevált gyakorlatok figyelembevételével kialakítani a szabályozást. Tanulmányomban, területi korlátok miatt, nem mutatom be az összes tagállam közvetítői szakmai képzésre vonatkozó gyakorlatát, csak néhány, a hazai gyakorlattól *eltérő* szabályozási elemet mutatok be azok értékelése nélkül azzal a céllal, hogy felhívjam a figyelmet a szabályozás sokszínűségére.

*Ausztria*⁴⁴

Ausztriában már 1999-ben megjelent a közvetítés szabályozása családjog területén és 2004-ben elfogadta Európa első polgári jogi közvetítői törvényét (*Zivilrechts-Mediations-Gesetz*).⁴⁵ A közvetítőket nem szakterület szerint veszik névjegyzékbe; nincsenek tehát pl. családjogra, orvosi vagy építészeti ügyekre specializálódott közvetítők. A nyilvántartásba vett közvetítők tevékenységi körét viszont feltüntetik a nevük mellett. A közvetítőt először öt évre regisztrálják, mely után a regisztráció 10 éves periódusokban hosszabbítható. A közvetítői szakmai képzést regisztrált képzőintézményekben lehet elvégezni.⁴⁶ A képzés időtartama magasabb a magyar szabályozástól, 165 órától (ügyvédeknel) a 274 óráig terjedhet. *Eltér* a magyar szabályozástól, hogy az oktatási tevékenységet nem fogadja el továbbképzésként.

A regisztrált közvetítők száma a 2010-es évek közepétől körülbelül 2400 (nyolc millió fő lakosra). A regisztrációs díj 293 EUR, a biztosítás körülbelül 70 euró egy évre, és öt év alatt 50 órányi képzésen kell részt venniük a regisztrált közvetítőknek.⁴⁷

2011-ben jött létre a Verband für Mediation gerichtsanhängiger Verfahren (VMG) nevű szervezet a bírósági közvetítés népszerűsítése érdekében. A VMG-nél – szigorú követelmények mellett – regisztrált közvetítők a bírósági közvetítésre szakosodnak. Részt vesznek bírósági eljárásokban, rendelkeznek polgári és polgári eljárásjogi alapismeretekkel, és alávetik magukat a VMG etikai kódexének.

Belgium

Belgiumban 90 órás alapképzést kell elvégezni, mely 60 órás alapképzésből és 30 órás specializáló képzési modulból tevődik össze, melyet a jövőbeni közvetítők a szerint választanak meg, hogy milyen szakterületen szeretnék regisztráltatni magukat.⁴⁸

⁴⁴ Richbell, 395-398. valamint <http://mediatorenliste.justiz.gv.at//mediatoren/mediatorenliste.nsf/docs/home> (2018. július 22.)

⁴⁵ Markus Roth and David Gherdane: *Mediation in Austria: The European Pioneer in Mediation Law and Practice*. In: *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Edited by Klaus Hopt and Felix Steffek. Oxford University Press, UK, 2013. 249. o.

⁴⁶ A képzés tartalma a ZivMediatG 29. §-ban és a vonatkozó rendeletben (BGBl. II Nr. 47/2004) szabályozott.

⁴⁷ Markus Roth and David Gherdane (2013), 313. o.

⁴⁸ <https://www.cfm-fbc.be/fr/content/devenir-mediateur-agree> (2018. július 22.)

Csehország⁴⁹

Közvetítővé, egyéb feltételek teljesülése esetén az válhat, aki egyetemi végzettséggel rendelkezik, és közvetítői vizsgát tesz,⁵⁰ amennyiben a vizsgát a regisztrációt megelőző három évben tette le.⁵¹ A két órás vizsga, melyet az Igazságügyi Minisztérium szervez, hatályos (közvetítői) szabályozási ismereteket, közvetítői technikai, alapvető emberi jogi ismereteket, polgári, kereskedelmi és munkajogi, családi jogi, fogyasztóvédelmi, polgári eljárásjogi, valamint pszichológiai és szociológiai ismereteket tartalmaz.⁵² Az ügyvédek vizsgájára külön szabályok vonatkoznak.

Franciaország⁵³

A családjog kivételével francia jogszabályok jelenleg nem rendelkeznek a közvetítéssel kapcsolatos külön képzésről. Ezen a területen egy 2003. december 2-i rendelet (*décret*) és egy 2004. február 12-i miniszteri rendelet (*arrêté*) bevezette a családjogi közvetítői oklevelet (*diplôme de médiateur familial*), melyet a képzés befejezését vagy a közvetítő által megszerzett ismeretek és tapasztalatok elismertetését célzó igazolási eljárást követően a régió prefektusa bocsát ki. A képzési központokat a területük szerint illetékes Egészségügyi és Szociális Ügyek Regionális Igazgatósága (*Direction régionale des affaires sanitaires et sociales, DRASS*) hagyja jóvá. Ezekben a központokban a hallgatók három évre ütemezve 560 óras, legalább 70 óra gyakorlatot tartalmazó képzésben vesznek részt, mely vizsgával zárul.

Hollandia⁵⁴

Az 1993-ban alapított *Holland Közvetítői Intézet (NMI)* önálló intézet, amelynek célja a közvetítéssel kapcsolatos ismeretterjesztés Hollandiában, valamint az elérhető szolgáltatások színvonalának emelése. E célból az NMI több modellt és szabályt is kidolgozott. Az NMI vezeti az országos közvetítői nyilvántartást, amelyben csak a képezett közvetítők szerepelnek. Ehhez a közvetítőknek el kell végezniük egy, az NMI által elismert alapfokú közvetítői képzést, majd elméleti és értékelő vizsgát kell letenniük. Az NMI által nyilvántartásba vett közvetítők kötelesek ismereteiket és

⁴⁹ No. 202/2012. Coll. Act on Mediation and Change of Some Laws (Mediation Act) https://www.cak.cz/assets/zakon-o-mediaci_aj.pdf (2018. július 22.)

⁵⁰ i.m. Section 16. (1) c)-d).

⁵¹ i.m. Section 17. (2) c)-d).

⁵² i.m. Section 23. (7). A cseh Igazságügyi Minisztérium honlapján részletes információk találhatóak a vizsgáról, tematikákról: <http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?i=33&o=23&k=5867> (2018. július 22.)

⁵³ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-fr-hu.do?member=1 (2018. július 22.)

⁵⁴ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-nl-hu.do?member=1 (2018. augusztus 19.)

készségeiket naprakészen tartani, amit az NMI ellenőriz. Amennyiben a közvetítő kéri az NMI-nél nyilvántartásba vételét, be kell tartania a közvetítők magatartási kódexét. A nyilvántartásba vétel – csakúgy, mint a magatartási kódex elfogadása – önkéntes, de ha a közvetítő a holland támogatott jogi segítségnyújtási vagy bírósági kirendelési rendszer keretében kíván tevékenykedni, nyilvántartásba kell vetetnie magát az NMI-nél.

Az NMI közvetítőinek legalább kilenc közvetítői eljárást kell lefolytatniuk három évenként, legalább 36 kontaktóra időtartamban. Kilenc eljárásból legfeljebb három lehet társ-közvetítő bevonásával zajló eljárás. Legalább három írásos megállapodással záró eljárást kell lefolytatniuk kilenc eljárásból. Minden évben legalább két eljárást kell lefolytatniuk, legalább nyolc kontaktóra időtartamban. Háromévente továbbképzés keretében 48 kreditet kell összegyűjteniük és háromévente egyszer szakértői értékelésen (peer review) kell átesniük.⁵⁵

Lettország

2011. július 25-én alapították meg a Közvetítői Tanácsot (*Mediācijas padome*), amely több, a közvetítés területén tevékenykedő, Lettországban nyilvántartásba vett szervezetet is összefog. Célja a közvetítők számára a közös képzési szabványok kidolgozása és a képzési programok szabályozásának bevezetése, a képesítéssel rendelkező közvetítők számára magatartási kódex elkészítése és elfogadása, az ilyen képesítők képviselője, a nemzeti és helyi hatóságok számára a Tanács álláspontjának közvetítése, valamint a közvetítéssel kapcsolatos jogalkotási kérdésekben és jogi gyakorlatokra vonatkozóan véleményalkotás.⁵⁶ A legalább 25 éves közvetítőnek felsőfokú végzettsége és a közvetítői képzés elvégzése mellett a „Tanúsító Bizottság” által kiadott tanúsítvánnyal is kell rendelkeznie. Az ún. „Tanúsító Bizottság” a Tanács egyik bizottsága, melynek tagjai az Igazságügyi Minisztérium képviselői, a járási bíróságok képviselői, egyetemi oktatók, valamint a Tanács képviselői. 2015-ben 14, 2016-ban 6, 2017-ben 7 közvetítő kapott tanúsítványt.⁵⁷ A Közvetítői Tanács végez számos, a közvetítéssel kapcsolatos állami feladatot is: a közvetítők vizsgáztatását, tanúsítását; a közvetítői névjegyzék vezetését, a közvetítői szolgáltatás minőségének felügyeletét, a közvetítők ellenőrzését.⁵⁸

Litvánia

A közvetítés szabályozását a polgári jogi jogvitákban folytatott egyeztető közvetítésről szóló törvény (*Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas*) tartalmazza. Ennek keretében a közvetítés igénybevétele teljesen önkéntes. Nincsenek sajátos szabályok, és a közvetítőket magatartási szabályzat sem köti.⁵⁹

⁵⁵ Liane Schmiedel: *Mediation in the Netherlands: Between State Promotion and Private Regulation*. In: *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. 749-750. o.

⁵⁶ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lv-hu.do?member=1 (2018. augusztus 19.)

⁵⁷ http://www.mediacija.lv/?Mediatoru_sertifik%C4%81cija (2018. augusztus 19.)

⁵⁸ Rada Matjušina: *Latvia*, in: Richbell, 451-452. o.

⁵⁹ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lt-hu.do?member=1 (2018. augusztus 19.)

Litvániában is létezik a bírósági közvetítés intézménye. A bírósági közvetítők listáját az Országos Bírósági Hivatal vezeti, azonban nem csak bírókat, bírósági titkárokat, hanem pszichológusokat, szociológusokat, ügyvédeket, gyermekvédelmi szakembereket is tartalmaz a lista, akik elvégezték a bírósági közvetítői képzést.⁶⁰

IV. Javaslatok a közvetítői szakmai képzés és továbbképzés fejlesztésére

1. A képzési, továbbképzési rendszer egységesítése

Láthattuk, hogy mind a közvetítővé válás feltételének szabályozása, mind a továbbképzési rendszer szabályozása szerteágazó. Indokolt a szabályozás egységesítése, minden eljárásban. Ezért javasolt, hogy a polgári jogi és közigazgatási jogi közvetítés háttérjogszabálya minden esetben a Kvtv. legyen. Ez a szabályozási modell bevált a bírósági közvetítés esetében is. Ugyanakkor a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy

- a 60 órás elméleti képzés nem elegendő a szakmai ismeretek és készségek elsajátítására;
- a 60 órásként engedélyezett elméleti képzések a gyakorlatban nem 60 órák, hanem kevesebb elméleti órát tartalmaznak (2*3 napos kurzusok);
- a tananyag minőségének színvonala egyenetlen, adott esetben nem megfelelő színvonalú;
- az oktatói tevékenység tág meghatározása egyenetlen képzési színvonalú oktatást eredményez;
- problémát okozhat a képzés elvégzésének időpontja: jelenleg nincs szabályozás a képzés elvégzése és a névjegyzékbe történő bejelentés között eltelt időre vonatkozóan, azaz az IRM rendeletnek megfelelő képzést időkorlát nélkül el kell fogadni.

Felmerültek olyan kezdeményezések, melyek a közvetítői tevékenység folytatását felsőoktatás keretében elvégzett, legalább 200 órás, legalább 120 kredités képzés elvégzéséhez kötné, mely indirekt módon mely magában foglalja az oktatók minőségbiztosítását is (a MAB/Oktatási Hivatal minőségbiztosítása révén). Ezzel a képzettséggel jelenleg a regisztrált közvetítők alig rendelkeznek. Ugyanakkor a közvetítő szakmai képzés színvonalának emelése kívánatos. Mivel a közvetítői képzés szemléletformáló, melyet a mindennapi, saját életünkben is azonnal tudunk hasznosítani és viszonylag kevés anyagi befektetéssel elvégezhető a képzés, érdemes olyan koncepciót is megvizsgálni, mely a jelenlegi alapképzési forma megtartása mellett emelné a közvetítői képzés színvonalát. Ez megvalósítható úgy is, hogy a jelenlegi alapképzési rendszert egy szigorúbb továbbképzési kötelezettséggel párosítjuk: a közvetítő jogszabályi továbbképzési kötelezettsége keretében, az ötéves képzési periódusban a felsőoktatási intézmények 4 féléves, 4 modulos képzéséből legalább két modult részképzés keretében elvégezzék, és 10 éven belül a teljes szakirányú továbbképzési szakot elvégezzék. Ezzel egy „megerősített” elméleti háttérrel rendelkező közvetítői szakma alakulhatna ki. Ez arra a gyakorlatban

⁶⁰ Natalija Kaminskiene: *Lithuania*. In: Richbell, 454. o.

felmerült problémát is megoldaná, hogy jelenleg a négy féléves szakirányú továbbképzési szak elvégzéséért ugyanúgy 10 kreditpontot lehet regisztrálni, mint egy 30 órás elméleti képzési modulért.

Az alapképzés színvonalának emelése érdekében érdemes megvizsgálni a következő lehetőségeket is:

- a közvetítői szakmai alapképzés elfogadhatóságának időbeli korlátozása (pl. megelőző három éven belül);
- egységes minimum sztenderd, ajánlott tananyag kidolgozása;
- a képesítés megszerzésének elméleti és/vagy gyakorlati vizsgához kötése;
- sztenderd etikai kódex elfogadásának és aláírásának a közvetítői névjegyzékbe vevés feltételéül szabása;
- a kötelező óraszám módosítása, kismértékű emelése;
- mely mellett érdemes megvizsgálni, hogy kiemelten védendő értékek indokolják-e speciális képzési többletkövetelmény előírását. Például a gyermeki jogok védelme indokolhatja szakirányú (pl. pedagógus, szociális munkás, pszichológus) szakvizsga meglétét bizonyos területeken és/vagy speciális szakmai képzés kidolgozása és elvégzése indokolt ezen a területen. Nem csak a közvetítői szakmai, módszertani tudás, készségek és képességek bővítése indokolt, a gyermekek védelme szélesebb körű tananyagot „kíván” – például „a gyermekekkel közvetlen kapcsolatban álló szakembereket a gyermekek korának és fejlettségi szintjének megfelelő kommunikációra, valamint a különösen sérülékeny gyermekekkel való kommunikációra is ki kell képezni” – írja az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról. Indokoltnak tartom külön etikai szabályozás, módszertani útmutató kidolgozását ezen a területen, az összeférhetlenség szabályozásával⁶¹ együtt.

2. *Gyakornoki rendszer kiépítésének megfontolása*

A közvetítői tevékenység végzése gyakorlatorientált, gyakorlatigényes. A viszonylag alacsony „bemeneti követelmény”, a 60 órás képzési rendszer fenntartása mellett indokolt megvizsgálni egyfajta gyakornoki rendszer bevezetését, és egy bizonyos esetszám eléréséig a „gyakornok” cím feltüntetését. Az esetleges gyakornoki rendszer bevezetésének mindenképpen együtt kell járnia egyfajta ösztönző rendszerrel azok irányában, akik tényleges közvetítői tevékenységet végeznek, hogy érdekelték legyenek gyakornokok fogadásában, esetleges co-mediációban, szupervízióban, akár intézményi szinten is. Különösen indokolt lehet a szupervízió bevezetése a gyermekeket érintő (gyermekvédelmi, határon átnyúló) eljárásokban.

3. *Szakterület kérdése*

A közvetítői szakma minőségének javítása érdekében javasolt a szakterületek bejegyzésének szigorítása: egyrészt a szakterület megnevezésének egységesítése (szűkítése), valamint a szakterület bejegyzésének lehetőségét szakirányú

⁶¹ A gyámhatósági eljárásokban megvalósuló közvetítői eljárásokban.

tanulmányokhoz kötni: azaz csak akkor lehessen a szakterületet bejegyezni, ha a közvetítőnek felsőfokú végzettsége és/vagy legalább 3-5 éves tapasztalata van az adott szakterületen.

Javaslom, hogy kiemelten védendő értékek, érintettek esetén az eljárás csak képzési többletkövetelmény esetén lehessen végezhető. Nevezetesen a gyermekek védelme speciális ismereteket igényel, ezért indokolt lehet szakirányú (pedagógus, pszichológus, szociális területen szerzett) végzettség és/vagy szakvizsga meglétéhez kötni a tevékenység végzését.

4. Átláthatóság, transzparencia

A közvetítői eljárás megnevezésétől kezdve a jogi szabályozáson és a képzésen át a nyilvánosan elérhető adatokig számos ponton bizonytalanságba, túlságosan szerteágazó és ezért nehezen követhető szabályozásba ütközünk. A letisztult szabályozás és egyértelmű, egységes követelmények biztosítása csökkenti a bizonytalanságot és növeli az eljárásba vetett bizalmat. Ezért a szabályozás egységesítését javaslom: a közvetítői eljárás koncepciójában, az eljárás menetében nem indokolt különbséget tenni szakterületek között, ezért javaslom, hogy a jelenleg speciális szabályokkal (nem) működő területeken (egészségügy, hatósági közvetítés) is a Kvtv. legyen a háttérjogszabály. Természetesen a speciális területek miatt indokolt a speciális szabályozás: ennek azonban elegendő lehet az esetleges speciális képzési többletkövetelményekben megjelennie. Nevezetesen a minden közvetítőre kötelező alap- és továbbképzési követelmény mellett például a gyermekek védelme érdekében a speciális szakvizsga (pl. pedagógus, szociális, pszichológus) és/vagy speciális képzés megkövetelése gyermekvédelem területén.